

CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII

СОВЕТ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ЛИКВИДАЦИИ ДИСКРИМИНАЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЮ РАВЕНСТВА
COUNCIL ON THE PREVENTION AND ELIMINATION OF DISCRIMINATION AND ENSURING EQUALITY

Adresa: Republica Moldova, Chișinău, MD-2004
bd. Ștefan cel Mare, 180, bir. 600
tel.: +373 (022) 212 - 726

Адрес: Республика Молдова, Кишинёв, MD-2004
бул. Стефан чел Маре, 180, каб. 600
тел.: +373 (022) 212 - 726

AVIZ CONSULTATIV din 03 iunie 2016 cauza 424/16

I. Motivul sesizării

- 1.1 La data de 12 mai 2016 în adresa Consiliului a parvenit demersul dlui Vitalie Meșter, director executiv al A.O. "Centrul de Asistență Juridică pentru Persoane cu Dizabilități" privind eliberarea avizului consultativ pentru a fi prezentat în instanța de judecată într-un litigiu pendinte către P.P. "Făclia" S.R.L. și dl. Vitalie Pastuh-Cubolteanu.
- 1.2 Prin demersul înaintat, Consiliul este solicitat, în calitate de autoritate publică de specialitate, să se expună asupra următoarelor: Instigarea la discriminare poate îmbrăca forma unui îndemn de a susține excluderea copiilor cu dizabilități mentale și motorii din sistemul de educație incluzivă? Se consideră discriminare susținerea excluderii copiilor cu dizabilități mentale și motorii din școli generale (de masă) și promovarea înmatriculării lor în școli specializate, în condițiile în care se promovează ideea că doar școlile de masă sînt "normale"? Este discriminatorie numirea copiilor cu dizabilități mentale și motorii cu cuvintele: „handicapați”, „copii cu infirmități”, „infirmii”, „nefericiții cu handicap serios”, „incluși”? Se consideră discriminare prin asociere a persoanelor, care promovează incluziunea tuturor copiilor cu dizabilități în școlile generale, susținerea ideii precum aceste persoane ar fi „mercenari cinici, lipsiți de patriotism”, „mercenarii infirmizării școlii și viitorului țării”, „comandoul de invalidizare a învățămîntului”? Autorul articolelor vizate a depășit limitele dreptului la libera exprimare, prevăzute de legislația în vigoare?

II. Temeiul emiterii avizului consultativ

- 2.1 Din cele descrise în sesizarea depusă la Consiliu reiese că acestea constituie obiectul unui litigiu pendinte în fața instanței de judecată înaintat către P.P. "Făclia" S.R.L. și dl. Vitalie Pastuh-Cubolteanu privind constatarea instigării la discriminare din partea pîrîților față de copiii cu dizabilități mentale și/sau motorii, în acces la educație incluzivă, prin răspîndirea prin mijloace de informare în masă a articolelor cu conținut discriminatoriu. În aceste circumstanțe, conducîndu-se de art. 13 al Legii nr. 121 cu privire la asigurarea egalității, Consiliul emite prezentul aviz consultativ.
- 2.2 Totodată, conform prevederilor pct. 19 ale Legii nr. 298/2012, Consiliul, în exercitarea atribuțiilor de prevenire și eliminare a discriminării și asigurare a egalității tuturor persoanelor care se consideră victime ale discriminării, poate adopta avize consultative.

III. În concluzie, Consiliul notează următoarele:

1. Instigarea la discriminare poate îmbrăca forma unui îndemn de a susține excluderea copiilor cu dizabilități mentale și motorii din sistemul de educație incluzivă?

Conform art. 2 din Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, *instigare la discriminare* reprezintă „*orice comportament prin care o persoană aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată în scopul discriminării unei terțe persoane pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege.*” Întrucît „îndemnul” semnifică în sine chemare la o anumită acțiune, ceea ce implică în mod obligatoriu exprimarea voinței de a acționa într-un mod oarecare și apelarea la un cerc de persoane în vederea recurgerii la acțiunile respective, aceasta faptă nu poate fi decît una săvîrșită cu intenție. Prin urmare, instigare la discriminare poate îmbrăca forma unui îndemn. În acest context, menționăm, că dacă îndemnul este făcut în scopul susținerii excluderii copiilor cu dizabilități mentale și motorii din sistemul de educație incluzivă, această faptă trebuie să fie calificată drept instigare la discriminare. Or, pentru ca o faptă să fie calificată instigare la discriminare, aceasta trebuie să întrunească următoarele elemente

prevăzute de lege: 1) *afișarea unei conduite intenționate*, 2) *în scopul discriminării* unei terțe persoane. Discriminarea este definită de lege ca fiind orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criteriile presupuse. Astfel, *afișarea unei conduite intenționate în scopul susținerii deosebirii, excluderii, restricției, preferinței în drepturi a unei/unor persoane în comparație cu alte persoane*, în baza unui criteriu stabilit de lege constituie instigare la discriminare. În această ordine de idei, conchidem că ***îndemnul de a susține excluderea copiilor cu dizabilități mentale și motorii din sistemul de educație incluzivă reprezintă în sine o faptă de instigare la discriminare.***

2. Se consideră discriminare susținerea excluderii copiilor cu dizabilități mentale și motorii din școli generale (de masă) și promovarea înmatriculării lor în școli specializate, în condițiile în care se promovează ideea că doar școlile de masă sînt "normale"?

Prin ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, *statul Republica Moldova și-a asumat obligația de a întreprinde toate măsurile necesare pentru a preveni și elimina segregarea copiilor cu dizabilități*. Conform art. 19 din Convenția sus nominalizată, „statele participante la prezenta Convenție, recunosc dreptul egal al tuturor persoanelor cu dizabilități să trăiască în comunitate, avînd alegeri egale ca și ceilalți membri ai comunității și vor lua măsurile corespunzătoare și eficiente pentru a facilita exercitarea deplină de către persoanele cu dizabilități a acestui drept și a dreptului la includere și participare la viața comunității inclusiv asigurîndu-se că: (c) persoanele cu dizabilități au acces egal la serviciile pentru populația generală și acestea corespund necesităților persoanelor cu dizabilități.” În acest scop, prin Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității și Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, *statul Republica Moldova a interzis orice deosebire, restricție sau excludere a persoanelor cu dizabilități în exercitarea drepturilor recunoscute de lege, avînd ca scop prevenirea și eliminarea fenomenului segregării persoanelor cu dizabilități*.

Prin îndemnul de a înmatricula copiii cu dizabilități mentale și motorii în școlile speciale și de ai exclude din școlile generale se promovează ideea inacceptării copiilor cu dizabilități în societate și segregării acestora de comunitate. Promovarea ideii că copiii cu dizabilități mentale și motorii nu trebuie să frecventeze școlile "normale" provoacă perceperea acestui grup de copii ca fiind inferiori, inutili în societate, ceea ce duce la învehicularea intoleranței și urii în societate față de aceștia.

Atenționăm, **copiii cu dizabilități mentale și motorii au aceleași drepturi ca și copiii fără asemenea dizabilități**. În această ordine de idei, copii cu dizabilități mentale și motorii au dreptul la educație calitativă, în condițiile de egalitate cu ceilalți copii. Accesul egal al copiilor cu dizabilități la educație presupune în mod necesar eliminarea tuturor barierelor, generate de dizabilitate, în exercitarea acestui drept. Și în nici un caz, copilul cu dizabilități nu trebuie să fie perceput ca o "barieră" pentru ceilalți copii, el este membru al societății cu drepturi depline. Societatea este constituită din indivizi, care sunt diferiți unul de celălalt, avînd calități și caracteristici individuale, însă toți au, în egală măsură, aceleași drepturi. Diversitatea este un fenomen firesc, normal. Persoanele cu dizabilități sunt o parte a diversității umane și a umanității, și, deși întîmpină anumite bariere în exercitarea drepturilor sale, sunt egali în drepturi cu celelalte persoane. Clasificarea copiilor în categorii "cu dizabilități" și "normali" este discriminatorie, întrucît cataloghează copii cu dizabilități în categoria mai inferioară, care ar trebui să pretindă la un volum și calitate inferioară a drepturilor. Astfel, conchidem, că promovarea ideii că doar școlile de masă sînt "normale" și copiii cu dizabilități mentale și motorii nu ar trebui să aibă acces în asemenea școli *constituie discriminare*.

3. Este discriminatorie numirea copiilor cu dizabilități mentale și motorii cu cuvintele: „handicapați”, „copii cu infirmități”, „infirmii”, „nefericiții cu handicap serios”, „incluși”?

Cuvintele „handicapați”, „copii cu infirmități”, „infirmii”, „nefericiții cu handicap serios”, „incluși” sunt discriminatorii și nu trebuie să fie referite la persoanele cu dizabilități.

Conform dicționarului explicativ, cuvântul „handicapat” semnifică persoană care are o infirmitate. Cuvântul „infirmitate” semnifică *invaliditate, anormalitate*. Cuvântul „invaliditate” semnifică lipsa de validitate. Toate aceste cuvinte „handicap”, „infirmitate”, „invalid” presupun o abordare medicală, semnifică existența defectelor fiziologice (de ordin fizic, mintal, senzorial), care determină o neputință, un dezavantaj major al persoanei respective în exercitarea drepturilor sale. *Cuvintele „handicap”, „infirmitate”, „invalid” sugerează abordarea persoanei afectate ca fiind o persoana anormală, dependentă de ajutorul altora, lipsită de voință și autonomie, ceea ce cataloghează o asemenea persoană într-o clasă socială inferioară.* Anume din acest motiv, la moment, la nivel legislativ se întreprind măsuri în vederea eliminării din cadrul legal a expresiilor „invalid”, „handicap” și înlocuirea lor cu sintagma „persoana cu dizabilități” (a se vedea, spre exemplu, Legea nr. 87 din 7 mai 2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, proiect, art. XXXII pct. 2, pct. 4-5, pct. 7; proiectul legii se anexează). Folosirea sintagmei „persoana cu dizabilități” presupune o altă abordare, cea socială, și anume: dizabilitatea reprezintă joncțiunea dintre bariere de ordin infrastructural și atitudinal. Pentru orice tip de dizabilitate există un mijloc asistiv corespunzător (proteze auditive pentru cei cu dizabilități de auz, fotolii rulante, cârje sau cadre de mers pentru cei cu dizabilități locomotorii, bastoane albe pentru nevăzători etc) care facilitează realizarea de către persoanele cu dizabilități a drepturilor sale. Cu ajutorul acestora, persoanele ce le folosesc pot să participe (în condiții de egalitate) la orice tip de acțiune fără bariere. „Dizabilitatea” nu este „infirmitatea”, dizabilitatea nu devalorizează alte abilități care s-au păstrat la persoană în pofida afecțiunilor sau traumelor suferite. Persoana cu dizabilități nu este invalid, nu este nefuncțională, nu este anormală. Persoana cu dizabilități are abilități, însă întâmpină anumite bariere la exercitarea unor anumite acțiuni, bariere, care pot fi depășite cu ajutorul mijloacelor asistive.

4. Se consideră discriminare prin asociere a persoanelor, care promovează incluziunea tuturor copiilor cu dizabilități în școlile generale, susținerea ideii precum că aceste persoane ar fi „mercenari cinici, lipsiți de patriotism”, „mercenarii infirmizării școlii și viitorului țării”, „comandoul de invalidizare a învățămîntului”?

Cuvântul „mercenar” are o conotație negativă, conform dicționarului explicativ acesta semnifică *o persoană care pentru bani, se pune în serviciul oricui, luptând pentru interese de orice natură*. În textul articolului, autorul susține persoanele care pledează contra incluziunii copiilor cu dizabilități în școli generale, și condamnă persoanele care susțin și implementează reforma educației incluzive. Astfel se observă *o diferență de tratament* față de persoanele care susțin și implementează reforma educației incluzive în comparație cu persoanele care pledează contra incluziunii copiilor cu dizabilități în școli generale. Conform art. 2 din Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, *discriminare prin asociere* reprezintă *orice faptă de discriminare săvârșită împotriva unei persoane care, deși nu face parte dintr-o categorie de persoane identificată potrivit criteriilor stipulate de prezenta lege, este asociată cu una sau mai multe persoane aparținând unei astfel de categorii de persoane*. Deși persoanele care susțin și implementează reforma educației incluzive nu fac parte din categoria persoanelor cu dizabilități, aceștia sunt asociate cu persoanele cu dizabilități, fapt pentru care sunt numiți cu calificative ofensatoare. Astfel, raportînd elementele unui fapt de discriminare prin asociere la situația în cauză, conchidem, că urmează a fi calificat drept discriminare prin asociere susținerea ideii precum că persoanele care promovează incluziunea tuturor copiilor cu dizabilități în școlile generale ar fi „mercenari cinici, lipsiți de patriotism”, „mercenarii infirmizării școlii și viitorului țării”, „comandoul de invalidizare a învățămîntului”.

5. Autorul articolelor vizate a depășit limitele dreptului la libera exprimare, prevăzute de legislația în vigoare?

Prin articolul în cauză, autorul a urmărit scopul de a convinge cititorii de faptul că persoanele (copiii) cu dizabilități mentale și motorii trebuie să fie excluse din școli generale (de masă). Excluderea este o măsură care afectează esența dreptului, persoana exclusă fiind lipsită de

posibilitatea de a-l exercita efectiv. În acest context, menționăm, că potrivit prevederilor art. 3 alin. (3) *din Legea nr. 64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare*, exercitarea libertății de exprimare poate fi supusă unor restrângeri prevăzute de lege, necesare într-o societate democratică pentru (...) a proteja drepturile altora. Astfel, odată ce legea limitează libertatea de exprimare în situațiile în care se pledează pentru excluderea unor persoane din exercitarea unui drept recunoscut de lege, o asemenea exprimare este interzisă de lege, și nu beneficiază de protecția legii. Astfel, considerăm că autorul articolelor vizate a depășit limitele dreptului la libera exprimare, prevăzute de legislația în vigoare.

Membrii Consiliului prezenți la ședința de deliberare:

Ian FELDMAN – Președinte

Oxana GUMENNAIA – Membră

Andrei BRIGHIDIN – Membru

Lucia GAVRILIȚĂ – Membră